

Posudek oponenta na magisterskou práci Petry Belaňové „Šperk kušánskej Strednej Ázie, Praha 2007, 140 s., 50 tab.

Impulsem ke vzniku posuzované práce byla realizace archeologických výzkumů na lokalitě Džandavláttepa v jižním Uzbekistánu, které probíhají od roku 2002 jako česko-uzbecký projekt. Autorka se po několik sezón těchto výzkumů zúčastnila a bylo jí tedy umožněno zpracovat část z lokality pocházejících nálezů. Tato skutečnost již sama o sobě zajišťuje, že se jedná o práci originální, zpracovávající dosud neurčený a nepublikovaný materiál. Na druhé straně měla P. Belaňová ztíženou situaci jednak tím, že se ve většině případů jedná o jednodušší předměty, jejichž určení a datování je vždy obtížnější, než u zdob a šperků honosnějších, jednak stavem bádání o tomto uměleckém řemesle v oblastech Střední Asie, kde souborná práce k tématu dosud neexistuje.

K úvodu je připojen v dnešní době mnohdy opomíjený přehled literatury, za ním následuje seznam lokalit s významnějšími nálezy analogických předmětů.

Vlastní šperky jsou seřazeny ve skupinách podle toho, na které části těla byly užívány. Proto autorka začíná ozdobami hlavy, mezi nimiž se věnuje hlavně jehlicím, které jsou v jejím materiálu hojněji zastoupeny. Pro kostěné jehlice doplnila na základě nových nálezů typologii V.A.Zavjalova, některé další nálezy přiřadila k již existujícím skupinám. Totéž platí i pro náušnice. Je zajímavé, že ve Střední Asii nacházené náušnice se nijak výrazně neliší od typů, známých již z ranějších období z lokalit Předního Východu, ze Středomoří a Černomoří (nemyslím tím jednoduché drátěné kroužky, ale náušnice o něco propracovanější) – např. tab.XI:3 nebo typy s hroznovitými ozdobami ve spodní části kruhu.

V kapitole, která se zabývá náhrdelníky a různými ozdobami oděvu, je nejvíce pozornosti věnováno korálkům z náhrdelníků, které také představují mezi baktrijskými nálezy nejbohatěji zastoupenou skupinu. Autorka zmiňuje několik typologií vytvořených pro severní Černomoří a pro Střední Asii, podrobně popisuje technologii při zhotovování korálků z různých materiálů. Tyto ozdoby jsou však, zejména v případě jednoduchých tvarů, jak autorka sama uvádí, obtížně datovatelné.

Mezi šperky nošenými na rukou a nohou jsou nejpodrobněji rozebírány náramky a jejich typologie, která je opět autorkou upřesněna. Zvláštní jsou malé rozměry některých zmiňovaných kusů (průměr cca 6 cm). Náramky se spirálami omotanými kolem kruhu se vyskytují v římské době i ve Středomoří a v provinciích. V případě náramku sestaveného z korálků z Džandavláttepa (tab23:3) odpovídá pořadí kuliček nálezové situaci nebo bylo navlečeno náhodně? Mezi zobrazenými prsteny by se daly najít typy, které mají paralely i ve Středomoří, event. Černomoří.

Zvláštní kapitola je věnována tzv. „honosnému šperku“ kušánského období (některé analogie ke šperku jednoduchému byly ostatně zmiňovány již v předcházejících částech práce). Je zde zařazen poklad z Dalverzintepe a výbava několika hrobů z nekropole Tillja Tepe - v obou případech velmi kvalitní soubory. Zde bych očekávala poněkud podrobnější rozbory u jednotlivých kusů, týkající se paralel nejen k celým šperkům, ale i k použitým dekorativním prvkům. Autorka sice obecně zmiňuje na str. 77 oblasti vlivu nebo přímo výrobní centra, odkud mohly být některé exempláře importovány, podobné se v podstatě opakuje i ve shrnutí na str.88, ale ve vlastním textu jsou analogie k pojednávaným šperkům spíše výjimkou, pozornost se soustřeďuje hlavně na podrobné popisy. Totéž platí i pro řezané kameny.

Druhou část práce tvoří katalog nálezů z Džandavláttepa, obsahující 113 předmětů, které vzhledem k jejich charakteru většinou nebylo zřejmě možné datovat. U katalogového čísla 15 je uvedeno poněkud zvláštní datování: 1.st.před n.l.-5.st.před n.l.

Závěry shrnují přehledně skupiny šperků, které byly v textu zpracovávány. Formulace by měly mít v této části obecnější podobu, nepříliš vhodná se mi zde proto zdá být věta: „Ako prým sa budem zaoberať šperkom hlavy“, stejně tak se domnívám, že by text závěrů neměl končit prostým výčtem typů kvalitních šperků z drahých kovů, ale spíše jakýmsi zhodnocením – charakteristikou šperkařství zkoumané oblasti.

Bohatý seznam literatury zahrnuje řadu rusky psaných prací v českých knihovnách běžně nedostupných, pochvalu zasluhuje kvalita obrazové přílohy. V té příloze představují určitý problém z literatury převzaté tabulky s větším počtem zobrazených exemplářů.

V některých případech se nepodařilo najít ten, o kterém autorka právě hovoří ve svém textu.

Závěrem lze konstatovat, že se jedná o velmi pilnou a pečlivou práci, autorka usiluje o přesné a věcné zpracování materiálu, o zařazení studovaných předmětů do typologických schémat. V budoucnu, protože P. Belaňová bude nepochybně na tomto tématu dále pracovat, by bylo třeba věnovat více pozornosti vlivům, které na šperkařství Střední Asie působily, zvláště se zaměřením na působení antického Středomoří a Černomoří.

Práci lze považovat za vhodný podklad pro obhajobu za účelem získání titulu magistr.

V Praze dne 7.9.2007

Doc. Iva Ondřejová